

СЛИКА СВЕТА У ЗАПИСИМА О МОМЕ НАРОДУ ИСИДОРЕ СЕКУЛИЋ²

Сажетак: Претходни тематски опус Исидоре Секулић (религиозне теме у литератури и есејима, грађанска класа из које потиче, интелектуалност уопште) био је у потпуној супротности са новим прокламованим вредностима у новом времену. У новом избору и кругу тема које Исидора Секулић укључује у прозу *Записи о моме народу* може се приметити да су јој времена која су настала, по сензибилитету била далека, иако је, како ће анализа показати, евидентно да се она исконски потрудила, као интелектуалац да разуме то ново време и идеологију. Рад има за циљ да покаже да су ови записи за разлику од ранијих мотивски и садржински везани за слику света на подручју Србије и Београда, и само понеком асоцијацијом повезани и за Војводину; затим да су сељаци и сељачки живот и њихова уверења добили већу улогу него раније, поред грађана и грађанских мишљења и убеђења; и најзад, да је писац желео да амбициозно говори о егзистенцијалним и судбинским односима људи, о самом народу и свету.

Кључне речи: И. Секулић, свет, народ, Србија

Исидора Секулић је проживела два светска рата. У времену и простору које јој је судбином додељено дала је одјек ратних времена у којима је живела. Она је служила свом народу на најбољи могући начин културно и нимало ограничено (Башчаревић, 2012: 505). Објавила је две књиге о два светска рата које нису привукле значајну пажњу критике, нити озбиљније вредновање у књижевно-историјским прегледима. Прва књига која говори о времену уочи и током Првог светског рата *Из прошлости*, објављена је одмах по његовом завршетку, у Сарајеву, 1919. године. Друга *Записи о моме народу*, посвећена ратним догађајима у Београду и Србији 1941–1944, објављена је такође веома брзо по завршетку Другог светског рата 1948. године у Београду. У обема књигама Исидора је више одуживала дуг ангажованог интелектуалца у историјском времену, него што је то био њен уметнички изазов. Дубоко проживљавајући задато историјско време, Исидора је своје родољубље показала литерарним ангаж-

¹ snezanabascarevic@hotmail.com

² Рад је урађен у оквиру пројекта 178028: *Материјална и духовна култура Косова и Метохије*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

маном, и текстовима који су настајали током периода окупације у Србији у оба светска рата (Вуксановић, 1999: 54). Више из морално-патриотских, а мање из исконско уметничких побуда, као интелектуалац, Исидора Секулић се сматрала одговорном духу времена, тако да су њени литерарни „одговори“ уследили веома брзо – годину-две, по завршетку оба рата, покривајући једну од битних компоненти њеног патриотско-књижевног ангажмана – актуелност. У добоком моралном преиспитивању: да ли прећутати то време у сопственом животу и стваралаштву или одговорити на историјски изазов, Исидора Секулић је ово питање разрешила објављивањем поменутих књига, дајући тако свој допринос не пуком уметничком прозом, већ дубином унутрашњег бића садржаног у појму родољубља (Егерић, 1982: 65). Иако више морална, него уметничка потреба, више ангажман, него естетизам, по општем духу и стилу, обе књиге ратне прозе у уметничком смислу, не стоје много испод, *Кронике паланачког зробља*, јединог белетристичког дела вреднованог од књижевне историје, као њен литерарни домет.

Исидора Секулић је говорила да су сиромаштво и глад највеће људско понижење. У ратним временима, нарочито у Другом светском рату и окупацији Београда то ју је посебно погађало. У доба окупације настала је њена друга књига прозе о још једном рату *Записи о моме народу*, објављена 1948. године. У новом избору и кругу тема које Исидора укључује у ову ратну прозу може се приметити да су јој времена која су настала, по сензибилитету била далека, иако је, како ће анализа показати, евидентно да се она исконски потрудила, као интелектуалац да разуме то ново време и идеологију, нарочито с обзиром на масовно прихватање те идеологије од младог нараштаја.

Сав претходни тематски опус Исидоре Секулић (религиозне теме у њеној литератури и есејима, грађанска класа из које потиче, интелектуалност уопште), био је у потпуној супротности са новим прокламованим вредностима, са предзнацима превазиђеног и декадентног у новом времену. У оваквој ситуацији и интелектуалној позицији она је снагом свог ума и интелекта, покушала, пре свега да у својој новој књизи ратне прозе интелектуално поштено потражи и пронађе заједничке параметре себе, васпитања и друштва којем је припадала. У покушају да успостави нит-водиљу историјског, друштвеног и националног у новом времену, нових парадигми и вредности кроз своје приповести Исидора узима узорке различитих друштвених слојева и пред собом као и пред читаоцима, образлаже покушај генезе идеолошке и класне свести разних генерација у Србији, стварајући од овога и своју интелектуалну својину, као властити интелектуални став и одговор новом времену (Леовац, 1986: 158). Стога је нова књига ратне прозе Исидоре Секулић *Записи о моме народу*, била не само интелектуални дуг духу времена, већ и сума њених схватања о родољубљу, Српству, свим друштвеним класама Србије у амбициозном распону од последњих деценија 19. века до половине 20. века. Мање тенденциозна, а више фактографски тачна, Исидора Секулић је у овој прози понудила транспарентно идеје које су струјале српским друштвом нарочито Београдом

у распону од неколико кључних деценија у развоју српског друштва. Иако је насловом и тематиком прилагођена духу новог времена, књигу *Записи о моме народу* отвара један јединствен поетски текст, где је Исидора можда и највише своја и где је сачувала своје најбоље особине писца. То је „Посвета“ – која по интонацији, поетском прегнућу, али и основној идеји – представља пандан великој Његошевој „Посвети праху оца Србије“ у *Горском вијенцу*. Могуће је, да је Исидора, у тадашњем интензивном бављењу Његошем и довршавању свог капиталног дела *Његошу – књига дубоке оданости*, ову „Посвету“ и написала директно под Његошевим утицајем, а инспирисана непосредним ратним догађајима, херојским призорима ослобођења Београда, којима је присуствовала и као сведок. Поред кратке „Посвете“ Исидора Секулић је на почетку књиге написала поему „Светле ноћи су палих хероја небо“, песнички проемијум. Неромантичарски језик „светлих ноћи“ је, у ствари, старински романтичарски језик патетичних тонова о „ланцу хероја, пророка“, с пуно усклика бола, трагике и поноса. Затим, с миром и зрелашћу Његошевог језика чујемо мисао о слободи, о борцима који су се заветовали да „не могу живети без правде у слободи“, који жуде за бољим животом (Секулић, 1964: 137). Нису борци, револуционари, главни ликови њених записа. Они су у позадини, готово да су књижевне сенке поред других, животворних ликова који трпе и боре се самим истрајним живљењем, да испуне основне задаће и да то учине достојно. Такви су ликови Марице у запису „Марица“, Нане у „Динићима“, Маше у „Деда Маши“. Они својим говорима и поступцима сведоче о својим и народним вредностима, о човекољубљу и о патриотизму.

Своју линију родољубља у књизи *Записи о моме народу*, Исидора Секулић успоставља са претходном ратном прозом из књиге *Из прошлости*, причом – „Шумановићи“, из 1919. године. Књигу *Записи о моме народу* сачињава пет потпуно нових прича, разноликих по тематском и временском плану. Прва проза после „Шумановића“ јесте краћа приповест „Марица“ са поднасловом (Србија, 1914). Ова проза би тематски потпуно могла припадати првој књизи из 1919, али вероватно до тада није ни била написана. Она представља накнадно промишљање списатељице о ликовима из Првог светског рата у временима када је тешко преживљавала Други, те из тог разлога неће бити предмет наше детаљније анализе.

Причу „Склоништа, животиње и људи и господин Мића“, обимну прозу, неконвенционалног и (пост)модерног наслова, Исидора је по први пут посветила окупацији у Другом светском рату. То је период савезничког бомбардовања Београда 1944. године. Нема сумње да је и ово прича са аутобиографским мотивима, јер се радња дешава под Топчидерским брдом, крајем где је, како је познато, живела Исидора. Са данашњег становишта, ова проза делује далеко модерније, него за време у којем је написана. Свој проницљив и аналитички дух, Исидора је у овој прози усмерила на посматрање људског и животињског понашања током бомбардовања. И овде се види да се ситуације и прилике на овом простору нимало нису промениле, а људска природа у свим временима

остаје иста. Пратећи у склоништу током бомбардовања, изворни људски страх, првенствено за себе, а онда огулалост као замену за храброст, потом и поједине породице и случајеве, као и понашања појединих (остављених) животиња, списатељица се постепено усмерава на кључни интерес своје приповести: класну подељеност и током ваздушних опасности.

Наиме, Немци су за себе обезбедили неуништива склоништа – пећине у Брду, али су ту имали приступа и богати Срби, наравно, они који су могли да плате. Прича се потом усредсређује на главног јунака приповести, господина Мићу, црноберзијанца који живи на Дедињу, као пример Србина који мења боју као камелеон, према политичким приликама, односно, вестима са фронта. Његов циљ – сачувати богатство и преживети по сваку цену, одражавају и његове најразноврсније, контрадикторне изјаве: добри односи с Немцима, али и потајна нада да ће се у Београд вратити држава. Он је тип човека, ситноспоственика, ћифте, а ипак, у том површном односу према животу не сагледава суштину ситуације, која ће га стајати главе. Срећан што је преживео рат и дочекао ослобођење, примајући у своју богату вилу неке преморене Русе да преспавају, господин Мића се свечано облачи и одлази у град да прослави ослобођење, из кога се, како кратко, телеграфски, без закључка и коментара наводи Исидора „није више вратио“ (Секулић, 1964: 222).

Четврта проза (тенденциозног наслова) „Друг Максим Горки“ (Србија 1912–1945), један је од њених мање успешних епских покушаја панорамског обухватања оба рата, и то не кроз једну породицу, већ уланчавањем. Секулићева је у ову прозу увела више различитих ликова, тако да то овај текст чини некохерентним. Проза почиње (тенденциозним) уводом о 1912. и добровољачкој еуфорији пред Балканске ратове, да би се пажња писца усмерила на породицу пуковника Ђурића. Из шире породице седам мушкараца иде у рат. Жена пуковника Ђурића је тешки болесник, испраћа све своје мушкарце у рат, које више неће ни видети, али њену тугу растанка надвладава очај, што и она не може да помогне, већ седи беспомоћна и непокретна у наслоњачи. Другу епизоду чини сцена са фронта, на којој писац прати најмлађег члана породице, Влајка. Заправо, у причу се уводи још један лик, његов друг са фронта Миша, који ће прерасати у главни лик-нит водиљу, следеће приче. Влајко и Миша су антиподи: Влајко је буржуј, Миша из најнижих слојева градске сиротиње, ванбрачно дете. Он чита Горког и у дугим дијалозима са Влајком се самообразује. Трећа епизода, открива како је ко прошао: Влајко је погинуо на Церу, а Миша је преживео рат и настанио се на Брду. Писац приказује Мишино даље класно освешћивање и самообразовање, које је почело од Горког. Али, поенту ове обимне целине не би требало да представља долазак Другог светског рата и окупација земље. Радња се преноси на епизодне личности: лик Мише и његове породице је овде само копча за представљање младе генерације која ће окупатору пружити отпор и које настављају даље радњу, и прерастају у главне: Васко, Пеко, Даринка Катић, Нина, Васкова сестра. Ратно време у Исидориној прози одржавају бескрајни интелектуални дијалози. Она овде не пропушта да представи још један

у историји, класичан сукоб оца и сина / сукоб генерација. У овом случају, то су Гораковић-млађи, Васко, и његов отац, из чега се писац отискује у опширну дигресију – причу о Гораковићу-оцу, која представља историју једног буржуа. Прича се улива у актуелно време и финале ове прозе: Гораковићев син је ухапшен и заточен на Бањици; упорно спомиње да је са њим друг Максим Горки, а ускоро је и стрељан; матери му је умрла, а по ослобођењу Гораковићу оцу је цело имање одузето. Ослобођење ће, од целе те младе генерације, дочекати само Гораковићева кћерка Нина. Све је то Исидора на крају резимирао телеграфски, само у једном пасусу:

„Васко је стрељан. Гораковићка је умрла. Нина је дошла с партизанима у Београд. Гораковићу је суђено због сарадње с непријатељем, и конфисковано му је скоро целокупно имање.

Било је то у време умирања једног времена. Време је велика сфинга рода човечанскога. Силни и безбројни умиру, да би умрло једно време. Они који ће умрети, успињу се претходно на висове, тамо гину, а са тих висова онда живи побију непријатеље и издајнике. Мртви преводе живе у друго време“ (Секулић, 1964: 296).

И у овој обимној прози Исидора Секулић показује мањкавости: њена прича нема симетричну композицију, ни равномеран распоред мотива – дигресије прерастају у главну причу и гуше је; главни ликови се губе и уступају место споредним; не постоји чврста организациона структура текста и све је лабаво повезано; интелектуализам замењује стваран живот и време; распоред литерарних чињеница према њиховој семантичкој носивости уопште није уочен или адекватно разрађен.

Прича „Динићи“ (Србија, 1912–1946), сага о једној сеоској породици, има наизглед, чвршћу конструкцију, а састоји се из три, бројевима назначене целине. Прву сачињава прича под насловом 1. „Дед, отац, син“. Време којим прича започиње, такође је Први светски рат. Уводни део се може подвести под сагу о Динићима, сељацима који су се издигли пред крај 19. века, од којих је зачетник сторије сељак Власта из сиромашније гране Динића.

Прича прати његову женидбу ваљаном девојком, Маром, званом Нана, сина Радована, који је након честе смртности деце, коначно опстао. Прва целина, у чијем је фокусу Први светски рат, прати оца и сина преко Албаније. У албанској голготи, умире отац, а син га сахрањује, да би се потом, упркос опасностима, вратио у окупирану Србију. Исидора затим ваја лик сељака Радована као просвећеног, духом уздигнутог слоја сељаштва у Србији, уједињеног са другим јужнословенским народима 1918. године. Прати његову женидбу девојком Станијом, рођење његових синова, Драгог и Предрага, које шаље у гимназију, и усвајањем сестриног сина. Породица Динић, као типична, српска, доживљава и нови светски рат – отац се враћа из разбијене војске, а старији син, Драги, одлази у партизане. Радованов крај је неочекиван, пред сам свршетак рата: Немци, већ у бекству, једне вечери бану у његову кућу и нареде му да им спреми собу и вечеру. Као честити српски домаћин, Радован их први пут с

оним што му је на срцу покуша да избаци из куће, што је платио животом. За само неколико дана партизани су стигли у Србију, и Радованов син, са Русима, који оца не затиче живог. Син продужава даље, али жив неће дочекати крај рата. Следи последња целина средишње приче, сасвим оделит исечак, који прати живот Радовановог усвојеника. Сцена је смештена у атмосферу београдске болнице, у којој сем Матије, који је тешко рањен у главу, главне јунаке, чини и особље болнице, као и остали пацијенти. Поента ове повести, улива се у општи удес – и поред компликоване операције, Матија ће остати слеп и најдраматичнији тренутак чини скидање повеза са његових очију, после чега за њега заиста, настаје вечита тама:

„Посадише Матију у столицу, сестра узне одвијати завој, доктор Симић гледа, укочено. Завој је скинут, тишина чека. Доктор Симић упре поглед у око Матијино, и стиште себи следе очи. Нова стварност је ту! Матија тад осети јасно да је завој скинут, и поче дисати теже и чујно.

-Матија, сине, видиш ли што?

Дисање брже, и још чујније.

-Накрени главу удесно, видиш ли мало модрикасту светлост?

Дисање, као да згуснут издух тражи себи место кроз укочен гркљан.

-Не, не видим ништа, не видим – зар не видим?...“ (Секулић, 1964: 346).

Трећу целину ове обимне прозе, под називом „Нана“, чини животопис жене родоначелника куће Динића, Власте Динића, Маре. Ту се причање хронолошки враћа натраг, односно, поново на сам почетак, у време пред Први светски рат. Кроз лик и судбину жене Власте Динића, Маре зване Нана, Исидора Секулић прелама свеколику историју српства 20. века. Нана израста у својеврсну хероину, јер доживљава да изгуби у овом веку и мужа, и сина и унука. Тиме представља типичну трагичну историју Срба преломљену кроз женску судбину. Нарочито је литерарно ненаметљив, и стога веома упечатљив, опис Нанине смрти, на самом крају ове приповести:

„После своје мучне исповести живела је Нана још три дана. При свести, само бескрајно слаба, тиха, жута као сува грана. Рано изјутра трећег дана наступио је немир. Иако је смрт са човеком свакога дана, са сваким оживелим часом његова живота, кад дође да сврши последњи посао, човек се узнемири. Нанина глава лежи у Матијиним рукама. Тело се грчи, час као да жели снагу, час као да жели сан. Понешто још говори старица, али сад меша близину и даљину. Па се мала, збрчкана уста отворише – тежак дах.

- Боли! – јекну Нана.

- Где, нано?

- Не знам откуда дође...

То су биле последње речи. У Матијиним рукама. Нана обрну чело према светлости. У мртвој тишини, видело се нешто неописиво: како се лик и тело боре са још прираслом и привезаном душом. Па се полако борбени грч у лику смирио. Тело као да постаде теже на мишицама Матијиним. И онда крај, крај свему почевши тамо од чемер-клубе. Нана је умрла.

Свиће. Стара сељанка се не трза више да устане. Изашла је из туђе куће заувек, продужила ноћ заувек“ (Секулић, 1964: 372).

Последња прича „Деда Маша“ по конструкцији је блиска претходној. То је сага богате београдске породице и такође обухвата три генерације. Прича је посвећена најстаријем припаднику породице, деда Маши, осуђеном, да, попут сељанке Нане, доживи у рату смрт треће генерације (унука). Повест носи поднаслов (Београд, 1870–1944) и историјски је детерминисана. У уводном делу приче, Исидора даје једну богату панораму успона грађанске класе и Београда у најинтензивнијем добу његовог развоја, у последњој четвртини 19. века. Породичну сагу почиње причом о пореклу деда Машином, преко описивања Косанчићевог венца, и ту је Исидора уверљив и веома занимљив хроничар старог Београда. Деда Машину породицу, прати међутим, низ трагичних догађаја и мимо ратних збивања. Син, послат на студије у Париз, пропада тамо и умире три месеца после повратка, а следи и смрт мајке. Породица опстаје по женској линији, јер се једина деда Машина кћерка удаје за професора Јанка Грабовца, са којим има два сина и једну кћерку. Тада се прича премешта на терен са којег је и почела - у пространу породичну кућу на Брду, коју је деда Маша, као удовац који се свио уз ћеркину породицу, купио за све њих пред Други светски рат. Ланац трагичних збивања и даље прати ову породицу: најстарији унук Јован, пример предратног буржоаског детета коме је све омогућено, врши финансијску проневеру, из које га извлачи деда Маша, али из тог разлога, ускоро трагично заврши живот самоубиством. Сенка овог трагичног догађаја пратиће породицу све до рата и окупације, када нова времена и ликови избијају у први план.

У причу под окупацијом, Исидора уводи млађег унука деда Машиног, Младена и његовог друга, Ивана, скромнијег класног порекла. Међу њима се одвијају бескрајне дискусије које треба да покажу типично мишљење младе генерације тог времена. Из оваквих уверења, оба друга одлазе тајно у партизане из којих се неће вратити живи. Деда Маши и родитељима преостаје једино унука и ћерка, Лела. Епизода када им у пространу вилу долази на стан млад немачки авијатичар, који изврсно свира на клавиру и пева, те са Лелом чини астрални дует, једна је од најлепших епизода у прози Исидоре Секулић, односно епизода са највише литерарне носивости:

„Клавир је прегуран, официр се уселио, штимер је ускладио звуке, и једне мирне вечери у Топчидеру разлеже се великанско певање. Од природе моћан, одлично школован баритон, и у њему, кад певач запева арију, живи говор душе, поезија. Док кроз груди пролази, глас је мало мукао, али кад дође до усана, узлети у простор тако да земље уопште нема. Песма војника, уза то: отаџбина далеко; што је близу, туђе је; лични живот тежак; борбе по фронтovima малаксавају: болна искиданост човека у дивној хармонији музике. Понеки продужен тон је звучао као крик човека који се чупа из пакла. Свет се стао купити око куће. У кући, сви слушају, људи и животиње. Грабовац, чим дође из канцеларије, пита: Је ли већ певао? Младен слуша и жмури. Деда Маша причучне у башти, као нешто копка, али кад би заиста копкао, ископао би много велику рупу.

Лела, дете музике, чује први пут у животу сву силу најсавршенијег музичког инструмента: човечијег грла. Слуша и заноси се. Магле јој се очи, прекрију се тамом као да више и не желе да сијну. Цео свет, за њу, оде некуда у позадину. Па тон умукне, и празна тишина чисто заболи. Чује се заклопац на клавијатури, корачање по соби, скок у башту преко ограде, ход по асфалту стазе, вратнице на улазу. Све се то саслуша у пуној тишини, као да је још део певања“ (Секулић, 1964: 424–425).

Забрањена љубав која је висила у ваздуху није се остварила, у чему треба читати највише белетристичке домете Исидоре Секулић и литерарне мотиве које у свом делу можда није довољно препознала нити их разрадила. Млади немачки авијатичар одлази на одсуство, а потом на фронт и није се више вратио; покуњеност и љубавну патњу Лелину, најбоље разуме деда Маша. То је већ октобар 1944. године и са њима ускоро дели кућу један руски мајор. Изненадна блискост између деда Маше и једине преостале унуке, Леле, спаја их у чврсту залогу опстанка националног и породичног. „Деда, унука, и унук који остаде на бојишту. Средње генерације нема. Прелом бива на средини“ (Секулић, 1964: 439). Овом реченицом Исидора закључује читаву своју књигу.

Књига *Записи о моме народу*, писана је из зрелог пишевог искуства, али и наглашеног промишљања једне нове идеологије коју Исидора покушава да уклапа у свој дотадашњи систем мишљења и вредновања. У том доследно прати пре свега судбину српског национа, којем и овим прозама покушава да да историјски смисао. Она захвата типичне животе. У ову књигу значајно су уведени и женски ликови и то из свих друштвених слојева. Њен стил је наглашено реалистичан, пун фактографије живота и времена, али већина ликова је ипак, само скицирана и не живи својим пуним литерарним животом који им је могао бити дат (Новаковић, 1959: 196). Техника приповедања даје неједнаке резултате на које је већ указивано. Код ње не постоји чврсто приповедачко језгро. Приметни су следећи пропусти: распоред мотива са опширним дигресијама, споредни ликови који настављају главну причу, без усредсређења на главни лик и мотив, расплинутост, аналитичност, интелектуализам у дијалозима, који су најопширнији; иако је овде истински видан њен труд да се спусти у само дно живота социјалних слојева који њој нису били блиски, а то је сељаштво. „Не идем у рубрику приповедача“, признала је Исидора и сама, „њихова техника је савршено друкчија, иако се то на овлашан поглед не види јасно“ (Секулић, 1977: 531). Са овим се вероватно будућа критика Исидорине приповедне прозе може сложити. Међутим, за њен морално-патриотски ангажман не може постојати речитији доказ; од укупно шест прозних, белетристичких дела, укључујући ту и путописну прозу (*Писма из Норвешке*), Исидора Секулић је ратној тематици посветила своја два обимнија дела. У њеном прозном опусу то је читава трећина укупног бављења литературом у најужем смислу – њен лични морал у тешким временима, дао је више него частан принос. Драгоценим приказом историјског духа времена, а пре свега праћењем генезе српског питања и националног програма, и реформисањем српског националног бића кроз минула

ратна времена, пророчки тачно сагледане српске судбине на овим просторима, својим двома књигама ратне прозе, Исидора Секулић се може убројати у изузетно значајне националне писце, које је дала српска књижевност у 20. веку.

За разлику од ранијих, ови записи су мотивски, садржински везани за Србију и Београд, и само понеком асоцијацијом повезани су и за Војводину; затим, сељаци и сељачки живот и њихова уверења добили су већу улогу него раније, поред грађана и грађанских мишљења и убеђења; и, најзад, писац је желео да амбициозније говори о егзистенцијалним и судбинским односима људи и о самом народу. Књига *Записи о моме народу* представља импресивно сведочење о служби народу и човечности, о непосредној књижевној служби. С друге стране, ови записи су и грађа или подстицајна литература за књижевна дела о великим борбама и деобама, о многим противречностима и подвизима у новија времена у нашем друштву и свету.

Литература

- Арган, Ђ. К. (1982). *Студије о модерној књижевности*. Београд: Нолит.
- Башчаревић, С. (2012). Идентитет у књижевном делу Исидоре Секулић. У М. Ковачевић и ур. Одбор (ур.) *Наука и идентитет, Зборник радова*. Пале: Филозофски факултет, 505–515.
- Ватома, Ђ. (1991). *Крај модерне*. Нови Сад: Матица српска.
- Вуксановић, О. (1999). *Смисао самоће у делу Исидоре Секулић*. Ниш: Филозофски факултет.
- Деретић, Ј. (1997). *Поетика српске књижевности*. Београд: Филип Вишњић.
- Дучић, Ј. (1914). Исидора Секулић. *СКГ*, 8.
- Егерић, М. (1982). *Име и дело Исидоре Секулић*. Београд: Рад.
- Ејхенбаум, Б. (1972). *Књижевност*. Београд: Нолит.
- Епштајн, М. (1997). *Есеј*. Београд: Народна књига/Алфа.
- Жмегач, В. (1986). *Тежишта модернизма*. Загреб: СНЛ.
- Игњатовић, М. (1992). *Књижевна критика и савремене теорије тумачења књижевног дела*. Београд: Стручна књига.
- Леовац, С. (1986). *Књижевно дело Исидоре Секулић*. Београд: Вук Караџић.
- Маринковић, Н. (1963). *Јасна пољана*. Београд: Космос.
- Новаковић, Б. (1959). *Лик и дело Исидоре Секулић*. Београд: Нолит.
- Поповић, Р. (1984). *Мој круг кредом*. Београд: Народна књига.
- Речник књижевних термина*. (2001). Бања Лука: Романов.
- Секулић, И. (1964). *Записи*. Суботица: Матица српска.
- Секулић, И. (1977). *Записи о моме народу*. Београд: Вук Караџић.
- Христић, Ј. (1968). *Облици модерне књижевности*. Београд.

Snežana S. Baščarević

**THE PICTURE OF THE WORLD IN *RECORDS*
OF MY PEOPLE ISIDORA SEKULIC**

Summary: Previous themed opus Isidora Sekulic (religious themes in literature and essays, middle class of origin, intellectuality in general) was in stark contrast with the new values proclaimed in the new era. The new choice of topics and Isidora Sekulic includes in prose *Records of my people*, it may be noted that the time that it occurred, sensibility was far away, even though, as the analysis will show, it is evident that it is primordial effort, as intellectual to understand the new era and ideology. The work aims to show that these records are in contrast to earlier motifs and content related to the image of the world in the area of Serbia and Belgrade, and only the occasional association of Vojvodina and associated with, and the peasants and peasant life and their beliefs are given a greater role than earlier, in addition to citizens and civic opinions and beliefs, and finally, that the writer wanted to ambitiously about the existential and fateful relations of the people, the nation and the world.